

ՔԱՐՄԵՆ ՍԻԼՎԱ

— * * —

(Տես յէջ 211-2)

Ե Զ Ո Վ Ա

Թէ սիրէ զնա իւրըն գրուհ, գոն և ոստիք իւր յիսերիմք,
Որ գործեն գուն ի գաղտնիս լղհեստութեան վառել ըզհուր,
Մինչև բոցք ըզնովաւ հուսկ պար առնուն անշխանուտք,
Եւ խուժանն յանկարծաթափ մոլեալ զնովաւ շուրջ զօղանջէ.
« Եւ զհնչ, համարիցիս թէ չիցեն սուրբ աստուածքըն մեր.
Իցէ՞ եկեալ իմաստութիւնդ յանդընդային իշխանութեանց.
Միթէ դո՞ն քոյ: այլ աստուածք որ զմեզ չընկեն ըսպառնապուռ »
Ունկն եղեալ Ասվեր ուշի ուշով ժամտի, և զթագն առեալ
Ընկենու ի գետին, բարբառելով այսու բանիւք.
« Տեսաւնմ զի չիք Աստուած որ զմարդ հանել թէ կարիցէ.
Հոգ ինամոյ տարեալ հարուստ ամս հայրաբար պահեցի զդա,
Ուշ ի կուրծս արարեալ զձեզ կացուցանել բարերաստիկ.
Արդ ձանձրացեալ էք յինէն՝ իբրեւ ի հին ինչ խաղալիկ »
Եւ առեալ անխըռով զիւր գաւազանն ի բաց գընայ:

* *

Մունչէ հողմն, յառաջոյ իւրմէ վանեալ զամպրս ծանունս՝
Ի դաշտս ձիւնեղէնս ընդ ասպարէս մեծատարած.
Ոչ մի ծառ, ոչ մի տուն, ոչ մի թըռչնիկ կենաց քարոզ:
Մինչ ի ծունկըս ձիւնասոյց Ասվեր դիմէ հիւանդաբայլ.
Բայց յանկարծ ըզտեղի առեալ դառնայ լըռիկ մընջիկ,
Եւ տեսանէ այր մի՝ զերդ շուն հետոցն ըզկնի հետեւելով.
Ասվերոս առնու գետեղ, առնու և ինքըն այրն անդաստ,
Զոր ճանաչէ Ասվեր անդէն՝ զի էր ծառայն Մատտայէ,
Որ էր ցայն վայր ըզհետ եկեալ անազդ և անըզգաստ:
« Դո՞ւ աստ » — « Ո՛հ տէր, ներեալի՛ր ինձ »: — « Ես ոչ եւս եմ այլ արքայ,
Ոչ եւս իմ գոն գանձուց մըթերք, ոչ գորութիւն և ոչ շընորհ,
Ոչ հըմայք, ոչ պերճութիւն և ոչ պատիւ առ ի պարգեւ »: —
« Եուն գիտիցէ՞ թէ տէրն իւր իցէ արքայ, եթէ մուրիկ »: —
« Այլ ո՛ր կին քո իցէ, ո՛ր տըղայ մանկունք »: — « Թողի զնոս »: —
« Վասն իմ թողեր. իմ չիք քեզ արարեալ շնորհ ինչ առանձին »: —
« Եւ ես ո՞ իցեմ, ո՛հ տէր, զի արժանի եղէց բարեացդ,
Ողորմած ես և բարի, այլ ինձ՝ միայն տալի՛ր օձան
Սիրել ըզքեզ և իբրև ըզշուն ըզհետ քո անցանել »:
Խողուն անհընարին կալաւ զշրթունան. Ասվերոսի.
Համարացեալ՝ զհիւսիսին թոյլ ետ մըռընչել շուրջ բարկացայա,
Եւ գընայր սուգանէր ի խորանդունդ ձեանց ի կուտակս,

Եթէ ծառայն հաւատարիմ չազդէր նրմա զայն տագնապաւ
Ընթացեալ մահուն հանդէպ՝ առ ի զնա ինքն փրկելոյ :
Ըսպատեալ մրննյր կանգուն մահ ի ձիւնեղ դայտս ընդարձակ,
Եւ գոգցես իմն ակնարկեալ նոցա սաստիւ յամպոց բարձանց,
Պըտուտքէր ի հողմ, տըւեալ նոցա զոփալ առ խիստ ցըրտոյն՝
Որ և զնըշոյլս արփենաւն գիտէր պաղել սառնաստառոյց :
Համայն Մատոտոպէ գորան ի ձեռաց նորուն շոպէր,
Ջեւուցեալ իւրով մարմնով զտէրն ի վերայ տանէր բազկաց,
Եւ պեղեալ ձեռամբ ըզձիւն ի հայթայթել ծիւս ինչ ի սնունդ,
Ուսուցանէր նրմա ի հնարըս փրկութեան հոգալ անձին :
Սըրացեալ հուսկ զերծուպուրծ ընդ ցիցս Հընդկաց և ընդ սուսերս
Որ ճօճէին ըզգըլիսովք նոցուն ի կախ ըսպառնալիցք,
Յափն ի ծովուն հասին ուրեմն ուր կայր նաւակ մի պատրաստիկ :
« Եւ զի՞նչ, ածե՞ն ըզնաւդ յանկոյս » : — « Ո՛հ, տէ՛ր, առ քո եմ միշտ ընթեր » :

Հուպ ի հինն էին հասեալ աշխարհ, յորժամ յարեաւ միւրրիկ
Որ ըզծով ի լերինս գոգցես կամէր իմրն շըրջել :
Դողային կամարք երկնից, սանդարամետք լայնափեռեկ,
Գոռայր ծովն ահագնալուր փըքոցուռոյց վայրենացեալ :
Ի ներքուստ Եհովային իմն անկուշիւ ժըպրհեալ ձեռաց,
Հարկանէր բախէր ըզթումբս ահեղասաստ ի խորտակել,
Հեղձուցեալ անդընդակուլ զոր գամ մի շունչ յորնգուն ունին :
Քայքայէր նաւն ի կազմածսն, ճարճատեալ ճայթէին կայմք,
Եւ յարհաւիրս անդ գոչիւն իբր ի բիւրից կըրծից ահեղ,
Եւ ոչ այլ ինչ ապա բայց դիակունք, փայտից բեկորք :
Ընդ ալիսն Ասվեր կըռուալ դուն մ'ի յատակսն սուզանի :
Այլ անգէն վաղպաղակի զնա կորովի կորդէ բազուկ,
Ի պահու՝ զի խաւար նրմա սկըմնոյր ուսնըզգայէր :
Ընդ ալիսն հանեալ ըղնա Մատոտոպեայ՝ գտանէ տախտակ,
Յոր ելեալ ընդ նրմին՝ բան զայս ասէ ծիծաղելով :
« Պըրծեալ » : — Ասկայն դաչօք իւրովք մըռայլ պատէ մահու :
« Տախտակն ո՛չ հանդարտէ մեզ երկոցուն, հոսմք յանդունդս » :
Եւ մինչ չև Ասվերսի գծուն իւր առ նա կարկառեալ,
Յալիսն անտըրտունջ կորեաւ ծառայն հաւատարիմ :
Ի տախտակ մի դուզնաքեայ Ասվեր յանծիր ովկիանուն
Ոգեսպառ՝ տըրտմաթախիծ ըզբարեկամն աշխարեալ զլըմ,
Եւբաղեալ ծըփէր յալիս, մինչ առ զնա նաւ վենետացի,
Իւ սթանչլեոք իմրն գոգցես ի դրաց մահուն դառնայր ի կեանս,
Վաղեմին խընդըրտածովք : « Է՞ր վասն աշխարհ, ո՛ւր Եհովա » :

Փլորենտ, քաղաք մուսայից և արուեստից գեղեցկութեան,
Ուր կեանք ճեմին ճօճին ըզձիւք հոյակապից յորինուածոց :
Կանաք ազատագրէր անդ ի հանդերձս փողփողուն՝
Պրսակլոս սարդենիս մատնեպաճոյճ բաշխեն ձեռամբ :
Սմենայն արուեստանոցք ուրեք և պերճ հըրաչակերտք,
Յեկեղեցիս, յարքունիս, ի հրապարակս և ի փողոցս :
Լոյս ամենայն ուրեք զըւարթ, շընորհ և գեղ չընաշխարհիկ :
Արուեստողն ի նոսին Ասվեր կարի մեծագըրտաւ,
Օթոց յուս և նըկարչաց խոյրն ի դանդուրս ծամիցն հերաց :
Եւ ամբոխ մեծ անպանմանց ի գլուխն հըգոր բազմահանճար,
Ջի անգամ և ժիրաժիր ձեռք ոչ գտանեն զանձինս բաւակ

Առ ի զգէմ՝ յորձանաց հեղեղասատ ունել մրտաջն,
 Ժըպիտ ի դէմս ածեալ ասէ մեղմիկ ընդ միտքո իւր.
 «Գըտի զհետըս նորա և զնա՝ մըրուներ ըսկըսանիմ՝,
 ՉԱստուած ի ստեղծուածս է գրտանել և ի հանճար,
 Որ իւր ուղ հորդեալ ըզկաւ, ըզկուճ և կտաւ կենագործէ,
 Մինչ մանկան անգամ ի միտ առնուլ ըզծնունդըս հանճարոյն:
 Նըկարք՝ դ ուղիդս իմ ընթանան, արուեստ՝ բաղիկս տայ զօրութիւն,
 Լիկիր իմ գերի, մարմին, ի հանճարոյն հոգիացեալ,
 Քանդի եմ յաւէժական, յաւէժական և իմ հանճար.
 Երկիր, կամիմ քեզ լինել հասու, գիտել և կողոպտել,
 Իս ինքն եմ, ես ինքն Աստուած»։ — Եւ ըստ խանութն ելեալ արտաքս՝
 Առաւտին սիւք մեղմիկ զովէր զհակատուն սիգախորխոտ:
 Տեսանէր հանդէպ ջերմին աչալըրջոց եկեղեցւոյն՝
 Յարփիագեղ նըլուլից ոսկեգանգուր վէտ վէտ ծաւալ
 Քերթուածոյ իմն հանգոյն — կին մի մանկամարդ ամենագեղ,
 Բազմեալ յանհոգս ընկըզմեալ յերանութիւն ծայրապատար:
 Հրեշտակագեղ պատկեր դիմացն առ իւր մանկիկըն խոնարհէր,
 Որ զփափկիկ ձեռսրն կարկուտէր առ նա՝ հարուլ բուռն ըզկըծրից՝
 Ձոր նըմա ցուցանէին մատունք մանրիկ նըրբին գողարիկ.
 Եւ մայրիկ և որդեակ հայէին պիշ աչք ի յաչկունս,
 Եւ գմայլեալք սիրտենչակ՝ էին զաշխարհ իմն արարեալ
 Մտաւցոնս, իբրու եթէ տալ և առնուլ էր նոյն և մի:
 Ո՛վ տուրեաւս երանութեան՝ դ անմեղ մանկիկն ունդ մայրն անմեղ,
 Կայ կանգուն Աովեր հայի յառեալ սեւեռ ակամբ անքթիթ,
 Եւ ճակատ իւր և աչք պատին ի մաւլ միգատեսակ.
 «Ո՛հ, պանդորս ամենեին, բնաւին ոչ ինչ, փոշի համբուն»,
 Պոչեալ մեծաձայն, յարուեստանոց ձեպէ շտապով.
 Եւ խուժութն ըզսուներ ի նկար մըխեալ դեռակատար,
 Ամբարձեալ իլուցանէ յարձան մի զկռան յարեկ բոմբիւն,
 Եւ դարձ արարեալ խոյս տայ գընայ փախըստական:
 Հոմիտ յայն կոյս Արպեայց տարածանէր անդորրաւէտ
 Անտառախիտ, յոր մըտեալ Ասվեր եհան թառանչ մի մեծ,
 Ծըփեան չկուռքն ի շաղ արտօսարածին ջինջ մարդարտաց-
 Եւ ինքն անկեալ ի դալարիս հեծէր յոգւոց ելանէր,
 Ի ցաւս անհընարինս հարեալ նուաղեալ հեղձամըղձուկ:

* *

Եկն յայնժամ սիք քաղցրաչունչ լի խընկարոյր ջերմ գոլոշեօք,
 Եւ ած սերմըն թեւաւոր՝ որ ի բաժակն անկաւ ծաղկան.
 Մեղուք, թիթեռնիկք զհատն ի ծաղկէ ածեն ծաղիկ,
 Եւ մըրմունք թեւագեցիկ թեւեն զըւարթ այսր և անդր.
 Ճընուեն ճընճողկք գողտրանուադ ածեալ ծըւէս բունոցն ի շէն:
 Թեւածեալ թըլնիկ մի եկն առ որ անկեալ զընէր ըզքնով
 Եւ ելեալ ի գլուխ նորուն և զնորա հերարն ձըգձըգէր.
 Եւ այծեամըն մի՝ ստ անտառն ածեալ ըզկնի զմանրիկ մանկտին,
 Ուք մեղմով ճարակին զհացւոյ զփափուկ ծիւս և զսերեւս
 Ուստ ծաղիկ չաբիւս փըթթէ սպիտակագեղ փունջ խուռնախիտ.
 Ըզբաժակս իւրեանց ծաղկունք բանաս քընքուլ սիրանագիկ
 Յորս և այլ ծաղկունք անդուստ սերմանս հեղուն խանդաղակաթ,
 Ի պերճանս կանաչագեղ հըրատարփիկ աստ գարնայնոյն
 Հընչէր դըրնդիւն մեղմ մանր ոտից, և փայլակէր զըւարթ ժըպիտ
 Արժաթի քաղցրակարկաջ իրել ըզսոյլըս զանգակի.
 Եւ ահա պարմանի գուարթածաղիկ դեռափըթթիթ
 Զի արկեալ ձեռն ըզգողտրիկ թիկամք չըքնաղ օրիորդի

Յեռուր մատանի 'նդ մատըն նորա, սիրամըմունջ.
«Անուշակդ իմ ընկալուչ» : «Ո՛հ, յերկինս եմ» : առնու դարձուած,
Եւ գրրկապինդ ըզնովաւ մըխի յանտառ նըսեմաստուեր :

Ընդոստ ի քնոյն յարեաւ Ասլեր, և էին աչքն իւր շողջողուն
Երկնացընցուղ իմըն լուսով պայծառափայլ նըլուպագեղ.
Յայնժամ ի դունս անկեալ կարդաց բազկատարած մեծաբարբառ.
«Ոսկեգոյն կանաչ գեռունք գրրկախառնեալ գըգունեն դիրեարս.
Ձեռեալ ի հուր տըռփանաց վանեն զմիմեանս շերեփակոթք,
Եւ իժք անգամ խայտաբղէտք տարածանեն գիրկս ըզմիմեամք.
Ձեր ինչ այնպէս տըգեղ տըկար փոքրիկ և ապիկար
Որ ոչ ի լոյս փայլեսցէ յարբեցութիւն իմըն զըլեալ :
Աստուած իմ, Աստուած, Աստուած իմ, տէր և արարիչ,
Քեզ ի խոյզ և ի խընդիր ընդ ամենայն ելի երկիր,
Ի վիշտս, ի մերկութեան, որոնեցի զքեզ խիլ արկեալ.
Գործեցի քեզ գուն ի գիւտ յանմըտութեան և յոճիր մեղս.
Աղածրի գերդ տըղայ մանկիկ ըզձայն խընդրէ դիւր մօր,
Կամ այծեամն որպէս մատաղ ըզկնի հետոց մօրն հետեի.
Ընդ աղէտս ամենայն անցի, առեալ յերկրիս ըզփորձ
Ումպ առ ումպ ըմբոշխնեալ ըզդառնութիւնս մինչև ի մրուր :
Խանդակաթ եղեալ բարւոյն՝ ըսպաս հարի եւս ի վրիպանս,
Յամայա՛մ, ի ձիւնարերս, յալիս ծովուն խընդրեցի զքեզ.
Ըզքեզ, Աստուած, խընդրեցի նա և ի կուրծս անձին իմոյ.
Կըսկիծ և ցաւ էր իմ բաժակ, սընունդ՝ յերկունք, խաւարն՝ իմ լոյս.
Եւ արդ աչքս իմ տեսանեն զի Աստուած է յարարութեան,
Է Աստուած ինք գորութիւն արարութեան յաւէժաստեղծ :
Եւ արդ ո՛ր իցեմ ես որ զի ժըտեցայց շնորհ ինչ բարեաց.
Երկիր միայն պագանել կամիմ նըմա զի բարի է.
Ձայս իմ փակել միայն կամիմ և դնել ըզգլուխս իմ ի շիրմի,
Քանզի ես ինքնին զԱստուած տեսի անձամբ իմովք աչօք.
Ըզմահ կամիմ հաշակել, ո՛հ, զի՛ մահ քաղցր ի քիմս է իմ :
Կամիմ անցանել աշնանային իրր ըզտերեւ
Ի տարափս աստ բողբոջոց : Օրհնեալ լիջիր, Եհովա՛ն :
Եւ անկաւ ի բուրազուարթ ծաղկանց ի պար, գերդ բարունակ՝
Ձոր հողմ գըծոխաշունչ ընկէց ի բաց, և մեռաւ :

Թրգմն. Հ. Արսէն Դազիկեան

